

kompleks. K.: Osvita Ukrainy, 2011. 292 s. 5. **Lopatina H.** Metodyka navchannia dialohichnoho movlennia ditei molodshoho doshkilnogo viku : monohrafiia. Berdiansk : Vydavets Tkachuk O. V., 2014. 254 s. 6. **Polievikova O. B.** Analiz pidkhodiv do rozvytku dialohichnoho movlennia doshkilnykiv. Pedagogichni nauky : zb. nauk. prats. Kherson, 2015. Vyp. 67. S. 132-139. 7. **Sikorska O. V.** Dydaktychni mozhyvosti siuzhetno-rolovoï hry v rozvytku piznavalnykh protsesiv u ditei doshkilnogo viku. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedagogichna. 2022. Vypusk 70. S. 165-174. 8. **Sobotovych E. F.** Struktura rechevoi deiatelnosti y mekhanizmy ee formirovaniya: Nauch. metod. posobyе. K., APN Ukrainy. Yn-t defektolohy, 1997. 44 s.

Авторський внесок: Стахова Л. – 50%, Поваляшко Н. – 50%
Стаття отримана 27.02.2024 р.

УДК 376-056.2/.3

DOI 10.32626/2413-2578.2024-23.298-305

B. STUPÁK

<https://orcid.org/0000-0002-9049-2154>

**VYBRANÉ ASPEKTY PRÁCE S RODIČMI DETÍ SO
ŠPECIÁLNÝMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI
SELECTED ASPECTS OF WORKING WITH PARENTS OF
CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

Contact : Bohuslav STUPÁK, PhD., MBA. Katolícka univerzita v Ružomberku. Katedra špeciálnej pedagogiky.

Práca s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavuje výzvu pre školských pracovníkov a rodiny. Tento článok sa zaoberá dôležitosťou aktívnej spolupráce medzi školami a rodinami, pričom sa zameriava na pochopenie individuálnych potrieb detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a poskytovanie podpory, ktorá im umožní dosiahnuť ich plný potenciál. Diskutuje sa o stratégiách a prístupoch, ktoré môžu byť účinné pri budovaní partnerstva medzi odborníkmi a rodinami, zároveň sa prezentujú poznatky a osvedčené postupy v tejto oblasti. Uvádza možné návody a odporúčania pre pedagogických pracovníkov a rodiny, ako spoločne podporovať rozvoj detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami prostredníctvom inkluzívneho vzdelávania a účinnej komunikácie. Súčasne reflektuje výzvy a obmedzenia, ktoré môžu vzniknúť pri implementácii takýchto stratégií.

Úspěšná spolupráca s rodinami je kľúčová pre poskytnutie adekvátnej podpory a prostredia, v ktorom sa deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami môžu rozvíjať a prosperovať.

Kľúčové slová: dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, rodič, rodina

Working with parents of children with special educational needs is a challenge for school staff and families. This article explores the importance of active collaboration between schools and families, focusing on understanding the individual needs of children with special educational needs and providing support to enable them to reach their full potential. Strategies and approaches that can be effective in building partnerships between professionals and families are discussed, while lessons learned and best practices in this area are presented. It provides possible guidelines and recommendations for educators and families on how to work together to support the development of children with special educational needs through inclusive education and effective communication. At the same time, it reflects on the challenges and constraints that can arise when implementing such strategies. Successful collaboration with families is key to providing adequate support and an environment in which children with special educational needs can develop and thrive.

Key words: child with special educational needs, parent, family

Úvod: Deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavujú významnú a dôležitú časť populácie detí a študentov vo vzdelávacom systéme. Rodičia sa adaptujú na svoju novú rolu spojenú s výchovou a starostlivosťou o dieťa. Ak sa však narodí dieťa so zdravotným znevýhodnením alebo sa jeho zdravotné znevýhodnenie manifestuje v ranom veku postupne v čase, v súvislosti s dosahovaním jednotlivých vývinových míľnikov, prirodzene sa zväčšuje záťaž na rodinný systém a jeho jednotlivých členov. Rodina je veľmi dynamický systém a akékoľvek oslabenie dieťaťa, alebo nepriaznivá situácia ovplyvňujú rovnováhu tohto systému. Tento stav si vyžaduje adaptáciu na novú situáciu tak, aby naďalej dochádzalo k plneniu funkcií rodiny a jej poslania voči svojim členom. Rodič dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sa ocitá v zraniteľnej situácii a potrebuje riešiť mnoho výziev, ktoré mu daná situácia prináša. Rodine to môže spôsobovať mnoho komplikácií a obmedzení, deti samotné často čelia aj množstvu fyzických, psychosociálnych a neurovývinových problémov súčasne so zdravotným stavom alebo spôsobených týmto stavom, čo má významné následky na ich kvalitu života súvisiacu so zdravím (Vodičková, 2023).

Práca s týmito deťmi vyžaduje nielen zručnosti a znalosti pedagógov a odborníkov, ale aj úzku spoluprácu s ich rodičmi. Práca s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami predstavuje komplexný a citlivý proces, ktorý si vyžaduje široké spektrum znalostí a zručností zo strany pedagogických pracovníkov. Rodičia týchto detí zohrávajú kľúčovú úlohu v ich vývoji a úspechu, a preto je nevyhnutné venovať osobitnú pozornosť ich potrebám a spolupráci s nimi.

Výzvy a perspektívy práce s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami:

Jedným z hlavných atribútov demokratického štátu je vybudovanie takeého legislatívneho rámca, ktorý zaručuje dôstojnosť občanov a dohliada na zabezpečenie ich základných práv. Rovnosť príležitostí chápeme tak, že všetky deti môžu slobodne rozvíjať svoje schopnosti a využívať príležitosti bez trvalých obmedzení, ktoré by predstavovali akékoľvek bariéry (Vančová a kol., 2007).

Pre odborníkov je veľmi dôležité počúvať, aké potreby má konkrétna rodina a snažiť sa pomôcť rodine zvládnuť situáciu jej vlastným spôsobom. Toto býva zároveň pre nich najťažšie – rešpektovať systém fungovania rodiny a zároveň pomôcť zaradiť jej do života nové veci, ktoré vyplývajú zo životnej situácie. Spoločnosť prostredníctvom odborných pracovníkov vykonáva opatrenia na zmiernenie alebo odstránenie problémov rodiny alebo jeho člena. V súvislosti s rodinami je poradenská práca zameraná na odstránenie, respektíve zmiernenie ťažkostí dieťaťa so ŠVVP prostredníctvom podpory rodinných príslušníkov, lepšiu adjustáciu klienta v rodine, adaptáciu rodiny na nové, objektívne ťažké zmeniteľné podmienky (Orieščiková, 2020).

Pre zvládnutie náročných životných situácií v rodine (akou je bezpochyby aj výchova dieťa so ŠVVP) je významné, ako sa dokáže rodina vysporiadať s danou situáciou a do akej miery ju dokáže zvládnuť. Hovoríme o faktore reziliencie (odolnosti) zvládať náročnú situáciu. Podľa Hudecovej (2020) sa jedná o pozitívnu adaptáciu, či schopnosť udržať si duševné zdravie aj napriek nepriazni interakcií. Úspešná reziliencia v rodine neznamena len zvládanie záťažových situácií ale je aj zdrojom premeny a posilnenia členov rodiny.

Rodičia detí so ŠVVP čelia mnohým výzvam, ktoré súvisia s výchovou a vzdelávaním ich detí. Pre napĺňanie potrieb dieťaťa je zásadný postoj jeho rodičov (Slaná, 2020). Niektoré z týchto výziev zahŕňajú nedostatok informácií o možnostiach a zdrojoch dostupných pre ich deti, boj s predsudkami a stigmatizáciou zo strany spoločnosti, a náročný proces navigácie vzdelávacím systémom. V tomto procese vzhľadom k úspešnosti

naplnenia edukačného procesu dieťaťa so ŠVVP, zohrávajú významnú úlohu aj negatívne tendencie v rodinnej výchove ako sú napr.:

- zákazy a príkazy, ktoré potláčajú prirodzenosť dieťaťa,
- citovo chladný postoj či rozmaznávanie,
- projekcia sebarealizačných životných plánov na dieťa,
- vysoké požiadavky a tlak na dieťa,
- ochranársky postoj a odstraňovanie prekážok dieťaťa,
- protichodnosť požiadaviek, nedôslednosť, improvizácia,
- zanedbávanie,
- preferovanie niektorého z detí,
- tvrdý, agresívny prístup, tresty a i. (Kratochvílová a kol., 2007).

Podľa Magovej (2020) má rodina spravidla širšie spoločenské zázemie. Preto je veľmi potrebné aby všetci členovia rodiny, nie len rodičia detí so ŠVVP boli dostatočne informovaní. Ich postoje významne ovplyvňujú výchovnú atmosféru v rodine. Magová (2023) tiež uvádza, že rodiny potrebujú po získaní diagnózy jasné a spoľahlivé rady a sprevádzanie, aby sa mohli dostať k efektívnej intervencii alebo programom podpory. Len včasným zahájením efektívneho programu podpory sa položia základy pre budúci pokrok dieťaťa. Napr. pri práci s dieťaťom s poruchou autistického spektra včasná diagnostika a intervencia sú kľúčové. Včasná pomoc rodine detí s poruchou autistického spektra alebo samotná služba včasnej intervencie sa vo svojich základných cieľoch a ideách nelíši od včasnej intervencii iných cieľových skupín. Má však svoje osobité špecifiká, ktoré zohľadňujú dôsledky poruchy autistického spektra, problémy a potreby rodín s dieťaťom s poruchou autistického spektra. Jedným z kľúčových komponentov je spolupráca odborníkov z interdisciplinárneho tímu (logopéd, lekár, fyzioterapeut, psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg) a rodiny. V tomto prípade je potrebné dávať dôraz na to, že služba včasnej intervencie je zameraná nielen na podporu dieťaťa s poruchou autistického spektra, ale taktiež na podporu a sprevádzanie rodiny.

Na to, aby rodičia zvládali výchovu a starostlivosť o dieťa raného veku s akýmkoľvek zdravotným znevýhodnením, potrebujú širokú podpornú sieť, vrátane odborníkov v poradenskom systéme a systéme včasnej intervencie. Potrebujú odborníkov, ktorí sú schopní podávať rodičom informácie citlivým spôsobom a poskytovať im emocionálnu podporu. Na zlepšenie situácie je nevyhnutná aktívna spolupráca medzi rodičmi a školami. Komunikácia je kľúčovým faktorom pri podpore týchto detí. Zavádzanie otvorenej komunikácie medzi rodičmi a pedagógmi,

vrátane pravidelných stretnutí, konzultácií a spoločných cieľov, môže viesť k lepšiemu porozumeniu a podpore pre deti so ŠVVP.

Úlohou špeciálneho pedagóga podľa Oriechíkovej (2020) je nakloniť si rodiča k spolupráci v prospech dieťaťa. Je to však iba prvý krok. Ďalším a možno významnejším je motivovať rodiča k udržaniu spolupráce so špeciálnym pedagógom a poradenským tímom. Ide hlavne o prípady, kedy sa môže rodičovi zdať, že napriek veľkému vynaloženému úsiliu nebadá u dieťaťa pokroky. Racionálne založených rodičov môže v tejto fáze povzbudiť kvantitatívna, ale aj kvalitatívna analýza progresu dieťaťa. Niektorých rodičov sa analýzy nedotýkajú natoľko, aby ich motivovali k spolupráci, vtedy je na mieste využitie afektívnej/emocionálnej stránky. Iní rodičia potrebujú vlastnú skúsenosť, ďalší poukázanie na fakty, perspektívy a pod.

Aspekty práce a úlohy pre odborníkov:

Dôležitosť a zabezpečenie profesionálnej komunikácie odborníkov v poradenskom procese je nevyhnutná v obojsmernej komunikácii medzi odborníkom a rodičom dieťaťa. Na dôležitosť včasnej a komplexnej pomoci rodine upozorňuje Hrčová (2020). Rodičia potrebujú značnú mieru podpory a nasmerovanie pre prácu s dieťaťom a na zaistenie jeho potrieb s maximalizáciou potenciálu, ktorý má dieťa pre rozvoj a učenie. Vzájomné porozumenie je tým faktorom, ktorý odborníci alebo terapeuti potrebujú na zapojenie rodičov do intervenčného procesu. Uvádzame štyri hlavné stratégie, ktoré uľahčujú efektívnu komunikáciu medzi odborníkom a rodičom a jeho následné zapojenie do intervenčného procesu dieťaťa. Jedná sa o:

- pochopenie rodinnej situácie,
- budovanie vzťahu spolupráce,
- prispôsobenie praxe situácii klientov,
- zabezpečenie toho, aby rodičia rozumeli terapeutickým postupom (Vodičková, 2023).

Intervenujúci špecialista má viacero rolí. Okrem toho, že poskytuje intervencie, môže sa stať tiež styčným bodom medzi rodičmi, dieťaťom so ŠVVP a jeho učiteľmi. Efektívna komunikácia naprieč všetkými týmito systémami je v prospech dieťaťa veľmi dôležitá. Môžeme hovoriť o tzv. inkluzívnej komunikácii. V inkluzívnej komunikácii ide o podporu rovnosti všetkých aktérov komunikácie znižovaním komunikačných bariér (Kováčová, 2019). Komunikáciu je potrebné prispôsobiť možnostiam a potrebám rodičov detí so ŠVVP. Inkluzívna komunikácia vyžaduje aj odhodlanie a schopnosť podporovať ľudí v zraniteľných situáciách.

Uspokojenie potreby inkluzívnej komunikačnej podpory každého zúčastneného (dieťaťa, rodiča, odborníka, či učiteľa) je krokom k lepšiemu výsledku pre všetkých jednotlivcov a širšiu komunitu, čo následne dieťaťu umožňuje nezávislosť a účasť.

Predpokladom pre úspešnú intervenciu ako uvádza Fábry Lucká (2020) je najmä diagnostické plánovanie, ktoré odborník z pomáhajúcej profesie realizuje v spolupráci s rodinou dieťaťa. Ak tento aspekt spolupráce absentuje, ohrozuje aj nasledovný intervenčný proces a stratégie ku podpore dieťaťa v jeho komplexnom vývine. Úspešný intervenčný proces teda súvisí s transparentnosťou diagnostického procesu.

V kontexte komunikácie odborníkov s rodičmi detí musíme rátať s rôznymi obsahmi komunikácie s rodičmi, môže ísť napr. o:

- odoberanie anamnestických údajov a mapovanie psychomotorického vývinu dieťaťa spoločne s rodičmi;
- oznámenie a sprostredkovanie informácií o diagnóze a funkčných ťažkostiach dieťaťa;
- sprostredkovanie informácií o priebehu vývinu dieťaťa;
- komunikáciu v rámci hľadania ďalších zdrojov pomoci, špecialistov v rôznych fázach vývinu dieťaťa; • pravidelné informovanie o nastavovaní cieľov, obsahu a priebehu odbornej intervencie;
- poradenstvo pri výchove a vhodnej podpore vývinu dieťaťa v domácom prostredí;
- poradenstvo pri výbere vhodného predškolského zariadenia pre dieťa so zdravotným znevýhodnením;
- poradenstvo a podpora v situáciách, ak rodičov sprevádzajú oprávnené obavy o nenaplnenie vývinového potenciálu dieťaťa alebo zanedbanie niečoho dôležitého;
- poradenstvo a pomoc pri riešení možných adaptačných ťažkostí v predškolskom zariadení a pod. (Vodičková, 2023).

Odborníci v oblasti špeciálnej pedagogiky a psychológie majú kľúčovú úlohu pri poskytovaní podpory nielen deťom so ŠVVP, ale aj ich rodičom. Poskytovanie informácií, odborných poradenstiev a individuálnej podpory môže pomôcť rodičom lepšie porozumieť potrebám ich detí a zvládnuť výzvy, ktoré s tým súvisia.

- Základné pochopenie potrieb detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Rodičia detí so špeciálnymi potrebami často čelia jedinečným výzvam a ťažkostiam. Preto je dôležité, aby pedagogickí pracovníci mali hlboké pochopenie týchto potrieb a mali schopnosť vytvárať individualizované

plány a prostredie pre tieto deti. Toto pochopenie je kľúčové pre úspešnú spoluprácu s rodičmi.

- Vytváranie otvorených a empatických vzťahov.

Komunikácia je základným kameňom úspešnej spolupráce medzi pedagogickými pracovníkmi a rodičmi. Je dôležité vytvoriť prostredie, kde sa rodičia cítia vítaní a majú priestor na vyjadrenie svojich obáv, návrhov a očakávaní. Empatický prístup a pochopenie zo strany pedagógov umožňujú budovanie dôvery a partnerských vzťahov.

- Poskytovanie informácií a podpory.

Rodičia potrebujú byť informovaní o všetkých aspektoch vzdelávania a starostlivosti o ich deti so špeciálnymi potrebami. Pedagogickí pracovníci majú zodpovednosť poskytovať rodičom relevantné informácie o školských programoch, terapiách a ďalších možnostiach podpory. Okrem toho je dôležité ponúkať rodičom emocionálnu a praktickú podporu v ich ceste zvládania starostlivosti o dieťa so špeciálnymi potrebami.

- Zapojenie rodičov do rozhodovacieho procesu.

Rodičia majú jedinečný pohľad na svoje deti a sú neoceniteľnými partnermi vo výchovnom a vzdelávacom procese. Ich zapojenie do rozhodovacieho procesu a spolupráca pri tvorbe individuálnych plánov pre deti sú kľúčové pre úspech. Pedagogickí pracovníci by mali byť otvorení na spoluprácu s rodičmi a využívať ich znalosti a skúsenosti pri plánovaní a implementácii programov.

- Kontinuálna komunikácia a spätná väzba.

Kontinuálna komunikácia medzi pedagogickými pracovníkmi a rodičmi je kľúčová pre úspešnú spoluprácu. Pravidelné stretnutia, telefonické hovory, e-maily a iné formy komunikácie umožňujú udržiavať otvorené kanály pre výmenu informácií a spätnú väzbu. Táto komunikácia umožňuje pedagogickým pracovníkom lepšie porozumieť potrebám detí a prispôbiť svoje prístupy podľa individuálnych potrieb.

Rodičia sú prvými a najtrpezlivejšími učiteľmi vlastných detí. Kladieme dôraz nato, aby rodičia s odborníkmi spolupracovali už v rámci ranej intervencie. Raná intervencia je dôležitá najmä na včasné podchytenie problémových oblastí dieťaťa. Efektívna spolupráca s rodičmi má pozitívny dopad na rozvoj dieťaťa so ŠVVP (Magová, 2020).

Záver. Práca s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je náročná, ale dôležitá úloha, ktorá vyžaduje zručnosti, empatiu a trpezlivosť zo strany pedagogických pracovníkov. Vytváranie otvorených a dôveryhodných vzťahov s rodičmi a poskytovanie im podpory a informácií sú kľúčové pre úspešnú spoluprácu a optimálny

rozvoj detí so špeciálnymi potrebami. Práca s rodičmi detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je kľúčovým faktorom pre úspech týchto detí vo vzdelávacom systéme. Aktívna a otvorená komunikácia, spolupráca medzi rodičmi a školami a podpora odborníkov sú nevyhnutné pre vytvorenie prostredia, kde sa tieto deti môžu rozvíjať a dosahovať svoj plný potenciál.

References

- 1. FÁBRY LUCKÁ, Z.** 2020. Možnosti intervencie s rodinou dieťaťa v ranom veku s rizikovým vývinom. In: MAGOVÁ, M. (Ed.) *Poradenský systém orientovaný na dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 178 s., s. 26. ISBN 978-80-561-0799-7.
- 2. HRČOVÁ, J.** 2020. Rodina s dieťaťom s viacnásobným postihnutím. In: HUDECOVÁ, A., KOVÁČOVÁ, B. (Eds.) *Rodina s dieťaťom s postihnutím vo včasnej starostlivosti*. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 201 s., s. 45 – 61. ISBN 978-80-561-0775-1.
- 3. HUDECOVÁ, A.** 2020. *Rodina s dieťaťom s ohrozením vo včasnej starostlivosti*. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 134 s. ISBN 978-80-561-0774-4.
- 4. KOVÁČOVÁ, B.** 2019. *S inklúziou od raného veku*. Hliník nad Hronom: Reziliencia, s.r.o. 2019. 100 s. ISBN 9788097227753.
- 5. KRATOCHVÍLOVÁ, E.** a kol. 2007. *Úvod do pedagogiky*. Trnava: PF Trnavskej univerzity v Trnave. 2007. 167 s. ISBN 978-80-82-145-6.
- 6. MAGOVÁ, M.** 2020. Rodina s dieťaťom so špecifickými vývinovými poruchami učenia vo včasnej starostlivosti. In: HUDECOVÁ, A. (Ed.) *Rodina s dieťaťom s narušením vo včasnej starostlivosti*. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 124 s., s. 46. ISBN 978-80-561-0782-9.
- 7. MAGOVÁ, M.** 2023. Včasná starostlivosť zameraná na dieťa s poruchou autistického spektra a jeho rodinu. In: MAGOVÁ, M., KOVÁČOVÁ, B. (Eds.) *Podpora osôb so zdravotným znevýhodnením v poradenskom systéme*. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2023. 167 s., s. 16 – 17. ISBN 978-80-561-1060-7.
- 8. ORIEŠČÍKOVÁ, H.** 2020. Špeciálnopedagogické poradenstvo rodinám v predprimárnom vzdelávaní. In: MAGOVÁ, M. (Ed.) *Poradenský systém orientovaný na dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 178 s., s. 9 – 10. ISBN 978-80-561-0799-7.
- 9. SLANÁ, M.** 2020. Potreby rodiny s dieťaťom so zdravotným postihnutím. In: HUDECOVÁ, A. (Ed.) *Rodina s dieťaťom s ohrozením vo včasnej starostlivosti*. Ružomberok: VERBUM –

Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2020. 134 s., s.46. ISBN 978-80-561-0774-4. **10. VANČOVÁ, A.** a kol. 2007. *Základy špeciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl*. Bratislava: UK v Bratislave, PF, MABAG spol. s.r.o. 2007. 168 s. ISBN 978-80-89113-30-9. **11. VODIČKOVÁ, B.** 2023. Komunikácia s rodičmi dieťaťa raného veku so zdravotným znevýhodnením v poradenskom procese. In: MAGOVÁ, M., KOVÁČOVÁ, B. (Eds.) *Podpora osôb so zdravotným znevýhodnením v poradenskom systéme*. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU v Ružomberku. 2023. 167 s., s. 30 – 32. ISBN 978-80-561-1060-7.

Стаття отримана 10.02.2024 р.

УДК 376. 433 (091) (477) «19/20»

DOI 10.32626/2413-2578.2024-23.306-319

М. СУПРУН

<http://orcid.org/0000-0002-4198-9527>

Д. СУПРУН

<http://orcid.org/0000-0003-4725-094X>

І. МАРЦІНОВСЬКА

<http://orcid.org/0000-0002-2203-4047>

ПРОФЕСОР О.М. ГРАБОРОВ ТА УКРАЇНСЬКА СПЕЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Відомості про авторів: **СУПРУН Микола**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна. У колі наукових інтересів: спеціальна педагогіка, корекційна педагогіка, пенітенціарна педагогіка і психологія, корекційна та інклюзивна освіта. **СУПРУН Дар'я**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування, Київ, Україна. У колі наукових інтересів: психологія управління, професійний менеджмент, лідерологія, конфліктологія, професійна підготовка, сучасна методологія наукових знань. **МАРЦІНОВСЬКА Ірина**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, Україна. У колі наукових інтересів: навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами; вплив стресових